

УДК 654.19 (477)

БОРОТЬБА ЗА УКРАЇНСЬКІ ЗМІ ЗАГОСТРЮЄТЬСЯ

Віталій АБЛІЦОВжурналіст, колишній заступник
Голови Державного комітету
інформаційної політики України
e-mail: vi_tally@ukr.net

© Абліцов В., 2018

Процеси, які відбуваються в нашому національному інформаційному просторі, не можуть не насторожувати. Особливо тривожними вони є у сфері телевізійного мовлення. І особливо небезпечними вони є тепер, коли Україна знаходиться у мілітарному протистоянні, поєднаному з гібридною війною з агресивним північним сусідом.

Переживаємо складний період спроб реалізації задекларованих владою реформ (на жаль, у більшості — псевдопланів), особливо в інформаційній сфері, від чого залежать не лише результати майбутніх виборів, але й завтрашній день нашої держави.

STRUGGLE FOR UKRAINIAN MASS MEDIA IS BECOMING MORE AGGRAVATED

Vitalii AblitsovJournalist, Ex-deputy of the Chairman
of State Committee on Information
Policy of Ukraine
e-mail: vi_tally@ukr.net

The processes, taking place in our national information space, cannot but put us on guard. Most alarming they are in the sphere of TV-speaking. Now they look especially dangerous, when Ukraine is in military confrontation, combined with hybrid war with aggressive Northern neighbour.

We have been experiencing a difficult period of attempts of reforms' implementation, which have been declared by the authorities (unfortunately, the majority of them are pseudo plans), especially in information sphere. Both the results of future elections and the future of our state directly depend on these reforms.

Незрідка сьогодні можна почути-побачити, як політики нарікають на виборців: мовляв, погано орієнтуються у нинішніх подіях, готові проголосувати за представників будь-якої політичної сили. Але й самі політики не часто ставлять запитання: чи є в українського суспільства можливість отримувати нині достатню кількість інформації, особливо щодо внутрішнього життя держави?

Судіть самі: Україна не має жодного періодичного друкованого видання з солідним тиражем, яке б поширювалося не лише в столиці, але у всіх регіонах. Різко знизилась якість передач радіо та програм телебачення. Є підстави твердити, що у нашій державі відсутня адекватна воєнному часу система контрпропаганди. Імітовані владою “реформи” супроводжуються подіями, що суперечать нормам життя в демократичній державі, зокрема, масовими звільненнями фахівців у державних структурах радіо й телебачення, з яких багато хто віддав улюбленій справі десятки років свого життя.

Отже, київські очільники ігнорують один з найголовніших принципів державотворення — інформування суспільства (власне, основне завдання ЗМІ: моніторинг дій влади та поширення суспільно значимої інформації). Саме тому у значної частини виборців немає іншого вибору як продати свій голос за мізерну суму чи обміняти його на пакунок гречки.

У вузьких колах Суспільного телерадіо не вщухають дискусії на тему: “Хто ініціював практику одночасного мовлення зі студій, де встановлені і радіоапаратура, й відеокамери?”

Переконалий, що “батько” цього “відкриття” не одержить лаврового вінка хоча б тому, що телебачення зразка “балакаючі голови” і на Хрещатику, і на вул. Ю. Ілленка, звідки ведуться передачі, прижилося в Україні ще на початку 90-х років минулого століття. Щоправда, сьогодні те “нове-старе” вимушені егоїстично практикувати тотально лише тому, що іншого виходу просто немає (левова частина бюджетних коштів йде на захмарні зарплати нових очільників українського радіотелебачення та ще на не менші від зарплати премії-заохочення їм же). От тільки не зрозуміло: у світі платять за успішно і якісно виконану роботу, а за що одержують сотні тисяч гривень нинішні керівники вітчизняних електронних ЗМІ? Апетит, як кажуть, приходить під час смачного обіду (про нинішні й можливі джерела фінансування національного радіотелебачення — саме так би належить називати систему електронних засобів масової інформації, мова піде нижче).

Принагідно заакцентуємо: хапальні споживацькі настрої у середовищі керівників державних структур інформаційної галузі зашкалюють. Не так давно голова правління ПАТ Національної суспільної телекомпанії України З. Аласанія преміював членів правління ПАТ НСТУ Р. Вінтоніва, І. Гребенюк, О. Кольцову, Ю. Макарова, Р. Никоненка, М. Чернотицького. Премія в розмірі тримісячної зарплати — 172 тисячі 800 гривень.

Бенкет під час чуми!

Ще одне суттєве у даному випадку зауваження: поняття “телебачення” (у розумінні — передача на відстань “живого зображення”) в сучасній Україні набуло дещо іншого (далекого від істини) змісту.

Якщо сьогоднішнє радіо — це активне поширення в ефірі спілкування “балакаючих голів”, то вітчизняне ТБ — пасивне відеозображення тих незмовкаючих голів.

Іншими словами: національне телебачення за чверть століття так “зареформували” люди, котрі мають умовне відношення до журналістики, що, можна сказати — воно майже зникло. Конкретніше: після 1991 року центральна київська влада, ліквідувавши Держтелерадіо УРСР, нічого іншого не створила; і якщо державні провідники не схаменуться й не перестануть вкотре набирати чергову компанію псевдокерівників й нездарні кадри до інформаційних структур за принципом “свої — не свої”, маємо всі шанси розпрощатися з наймоdernішим надбанням сучасності.

Зрозуміло, що не від доброго життя той нав’язаний шлюб, те сусідство радіо-телебачення в тісній студії, а через відсутність відеопродукції (чи як тепер говорять — контенту).

І все це відбувається у той час, коли кошти на розвиток електронних ЗМІ є! Тільки використовуються вони не за призначенням.

Судить самі.

Нині в Україні фактично діють три міністерства інформації: ірреальне Міністерство інформаційної політики (міністр Ю. Стець), незрозуміла своєю діяльністю Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (голова Ю. Артеменко) і реліктовий Державний комітет телебачення та радіомовлення України (голова О. Наливайко). Зауважимо, що жоден із названих “очільників”, незважаючи на численні нагороди й високі посади, нічим позитивним у журналістиці не відзначилися. Ю. Стець — безталанний клубний працівник, “полководець інформаційних військ України”, зробив “успішну” кар’єру завдяки своїм зв’язкам та знайомствам. Ю. Артеменко, хоча й ходить сьогодні всюди у вишиванці, прославився в Запоріжжі як затятий русифікатор місцевої преси (на нинішній посаді “новоявлений українофіл” вилучив з вітчизняного ефіру аж 10 російських телеканалів (!?) та веде суперзатяту боротьбу із зарубіжними фільмами, піснями тощо; водночас провайдери спокійно поширюють по кабельних мережах московську телепродукцію, бо їхня комерція буцімто не ідеологічна: “чим більше надав послуг, тим швидше товстішає власний гаманець”. Обурює й остання “антимосковська акція” Ю. Артеменка: знову підписав ліцензію на мовлення в Україні одіозного телеканалу “Интер” на сім років.

О. Наливайко — типовий герой нашого часу: колишній відданий комсомольський функціонер обласного та столичного рівнів; керує Держкомрадіотелебаченням (остання псевдооздоровлююча акція — “роздержавлення” друкованих ЗМІ, що фактично призводить до знищення українських газет та журналів в Україні).

А тепер порахуйте, скільки бюджетних коштів йде на забезпечення фінансових апетитів цих провладних установ-трутнів. Не будемо зважати на кошти, що йдуть на утримання службових приміщень. Досить підрахувати керівні зарплати та їхні непомірні премії! І це при постійному наріканні, що бракує коштів на розвиток галузі.

Суттєвим додатком до Фонду розвитку преси та електронних ЗМІ в Україні повинне стати оподаткування зарубіжних газет та журнальних видань, радіо й телебачення, що засновані й фінансуються з-за кордону (не треба нічого забороняти й закривати — хай платять!). Українські власники газетних і журнальних видань, радіо та телекомпаній (олігархи — господарі приватних радіо та телеканалів!) теж повинні оподатковуватися (останні як за свою присутність в українському інформаційному просторі, так і за поширення в ефірі своєї продукції).

Невипадково Україна — чи не єдина держава, де рекламний ринок переміг інформаційний (перегляньмо фах заступників та помічників керівників радіо, телебачення, відповідних урядових структур — всі рекламники). Як наслідок цього: радіо й телебачення стало нічним (вдень у всіх програмах тотально панує пані Реклама — нувориші заробляють!)

Переконливий приклад — історія безцеремонного вторгнення-впровадження 1996 року російської філії московського ОРТ (Общественное российское телевидение — Громадське російське телебачення) в український інформаційний простір. Досі фактично ОРТ не пішло з України. Реалізаторами цього проекту є українські олігархи (нині “Интер” належить Д. Фірташу — 80% та С. Львовичкіну — 20%).

Додамо, що телепрограми “Интера” поширюються майже по всій Україні. Тоді як Суспільне ТБ та інші телеканали — лише десь на 70%.

Чверть століття — для вічності незначний історичний відрізок. Але якщо нині Україну очолюють ті, хто вважає себе патріотами, то результати повинні бути позитивно відчутнішими (тим більше, що йде війна!). Принаймні належить зрозуміти, що успішний уряд належить формувати за доцільністю, а не за кількістю представників партій та кланів, котрим роздають омріяні ними портфелі — плату за підтримку на чергових виборах; що керована владою інформаційна галузь — анахронізм і, нарешті, що будь-який народ справді здатен споживати різні культурні цінності (буває й народу-загарбника, поневолювача), але цей байдужий до своєї долі народ ніколи не буде визнаватися людством як цивілізований, бо він залишається рабом чужих ідей, знань, цінностей. Ось чому не можна зволікати й так байдуже дивитися на проблеми розвитку вітчизняного інформаційного простору. Потрібні і газети, радіо та телебачення, Інтернет тощо — пропаганда й контрпропаганда. Тоді суспільство по-справжньому зрозуміє зміст подій і

в Донбасі, й в Криму. Й тоді не буде у політиків підстав бідкатися, що виборці, мовляв, неправильно голосують).

Сьогодні владі належить зрозуміти і визнати, що 1991 року Україна втратила шанс реформувати передусім архіважливу для незалежної країни інформаційну галузь — фактично вітчизняні ЗМІ лише змінили своє ідеологічне забарвлення (так би мовити — змінили маску).

Рішучість подібного твердження пояснюється тим, що, по-перше, українські очільники — насамперед, жоден з Президентів, — жодного разу не піднялися до розуміння ролі й значення інформаційного простору у житті задекларованої незалежної України.

Вибір шляхів виходу з кризи, до якої потрапили вітчизняні ЗМІ, широкий. Можна обрати німецький, коли створюється Рада з преси, до складу якої входять журналісти (а не підсадні качки — слуги влади), делеговані Національною спілкою журналістів та Національною профспілкою засобів масової інформації, а також видавці, направлені до Ради Національною спілкою видавців газет та спілкою видавців журналів (їх у нас немає, то ж належить створити — знову ж таки, без участі влади).

Тоді не буде нинішній керівник НСЖУ С. Томіленко бідкатися, що “олігархи, які створюють ЗМІ для політичних впливів, не потребують якісної журналістики”.

Є інші варіанти подолання безвиході — нам ближчі природно, європейські.

Коли б ми після 1991 року розпочали реформувати інформаційну галузь — незалежну від влади, правдиву й цивілізовану — сьогодні б не мали радіотелесміття в ефірі, тенденційних публікацій на газетних шпальтах тощо.

На чолі Суспільного мовлення — кандидат у найманці французького легіону?

Що таке французький Іноземний легіон і чим він займається? Дещо нагадаємо про це читачам.

Це складова Збройних сил Франції. Гасло війська “Легіон — наша Батьківщина”. Набирають добровольців зі всього світу. Воюють у всіх кутках планети Земля — за солідні гроші.

Бажаєш стати легіонером? Одразу згоджуйся на зміну прізвища та імені — іншими словами, на зміну самоідентифікації.

Що надихнуло свого часу реформатора українського радіотелебачення З. Аласанію податися до французького легіону, автору невідомо (та й навіщо нам про це знати — це його особиста справа. Тим більше, що добровольця туди не взяли). Головне — маємо знати, який світогляд у людини, котру влада вперто нав’язала журналістському середовищу. Це З. Аласанія все ще згадує про свою спробу стати легіонером, отже це не випадок у його біографії, а певне бачення свого призначення на землі.

Нас цікавить інше — портрет особистості, якій довірили створити фактично нове (нинішні очільники та їхнє оточення люблять де треба й не треба вживати поняття “модерні”) радіо й телебачення в Україні.

Ось одне з інтерв'ю З. Аласанії, що вражає багатим (?!) словником колишнього харківського журналіста з дипломом будівельника.

“Ми прибрали все лайно” — так оцінив початок своїх реформ З. Аласанія. Що він мав на увазі, зрозуміти важко, бо те, “прибране”, про що сказав нинішній голова правління НСТУ, образно кажучи, залишилося й переважає в програмах і радіо й телебачення (взагалі-то, справжні мудрі реформатори розумно поєднують і напрацьоване попередниками, й запропоноване своє нове).

Матеріали конкурсного відбору, програми претендентів теж здивували. Бо не проста це справа — оновлювати інформаційну галузь, коли всі претенденти-кандидати — добре відомі у навколотелевізійному середовищі, але не своїми особливими творчими чи організаційними досягненнями, а просто тим, що вони, як кажуть, є на світі. Цього, звичайно, мало. Тому найкращий вибір — європейський варіант оздоровлювальних змін.

Але події навколо Суспільного радіотелебачення розвиваються згідно давно окреслених планів групи, котра вперто просувала вперед З. Аласанію (журналісти говорять про гостре бажання лідерів тієї групи залишити на Хрещатику лише будинок колишнього Держтелерадіо, а на місці старої частини установи та солідної території внутрішнього двору відгрохати піднебесної висоти торгово-розважальний комплекс — що ж, ідея непогана для множення прибутків майбутніх господарів-нуборишів).

Не лише з Божої примхи переможцем став З. Аласанія, бо, знайомлячись з його програмою, можна тільки дивуватися та ставити на полях знаки питання (зміст породжує здогад — а чи сам автор може пояснити, про що він говорить?). Мало конкретики, більше туманних планів та нереальних намірів. І жодної відповіді на питання: “Як досягти очікуваних змін?” Нема відповіді й у змісті інтерв'ю, що поширює останнім часом З. Аласанія. А лідер, котрий сам сумнівається в перемозі, перший ворог.

Можливо, навіть не в особистості випадкового голови НСТУ проблема?

Словом, очевидно харків'янин З. Аласанія помилився, взявшись не за свою справу — телерадіовоза з трясовини йому не витягти. Зрушити з місця те, що має загадкове клеймо “УР+УТ”, не так просто. Хоча сьогодні Москва майже не забирає в Останкіно все краще, що є в Києві, але утверджена десятиліттями провінційна посередність і русифікованість все ще панує і в студіях на Хрещатику, й на вул. Ю. Ілленка.

З розпачу З. Аласанія говорить про якусь інтелектуалізацію українського телебачення та радіо. Але хоркіни, тягнирядни та іже з ними вже все зробили навпаки: переконливо продемонстрували радіослухачам як це робиться — радіоаудиторія різко зменшилася, радіо залишають талановиті журналісти та ведучі програм, що мали свої віддані слухацькі аудиторії.

Звичайно, сьогодні немає практики контролю з боку суспільства за ЗМІ — демократія (якби ж то справжня!). От коли доживемо до часу незалежної преси та електронних ЗМІ, то стане ясно — хто талановитий, а хто імітатор.

Радіомовлення, телебачення — це перш за все імена, постаті, люди, котрих знають і ким захоплюються.

Хто ці “каліфи на час”, котрі сьогодні засіли в студіях та перед мікрофоном?

Не буду називати нинішніх керівників українського телебачення — підлеглих З. Аласанії. На жаль, майже немає серед них талановитих журналістів, у яких є глядач, кого знає телеаудиторія, якого хочуть бачити й слухати. Хто працює цікаво, відкриває завжди щось нове, допомагає зрозуміти сучасність й оцінити минуле.

Згодьтесь, коли б в театрі не було талановитих акторів, хто б ходив туди?

Повторюся: йдеться про обіцянки З. Аласанії інтелектуалізувати вітчизняне телебачення й радіо. Як це він планував зробити, досі залишається нерозгаданою таємницею. Пояснення просте — бракує творчих ідей і рятівних планів, таланту бачити ті спасенні шляхи.

Тільки реалізовувати ці плани повинні не аласанії, не ложкіни, не безуглі та інші раби “золотих горщиків”, а патріоти своєї батьківщини.

“Я більше не журналіст, тепер у мене найбільше бажання — бути бізнесменом”.

Так сказав генеральний продюсер популярного телеканалу.

Скільки “журналістів” хотіли б піти цією стежкою? Бо що дає сьогодні журналістика навіть небезталанним? Безпринципним — досить товсті конверти з валютою. Незалежним — скромну зарплатню у мало та середньотиражних періодичних виданнях.

То хто сьогодні править інформаційним простором? Не просто ділова людина, а нувориш, в якому помер журналіст (це суперечливий висновок, адже якби був справжнім журналістом, то цього б просто не могло статися).

Це твердження певною мірою близьке тому, про що йшлося на початку наших нотаток. Адже хіба може тверезо мисляча людина підтримувати думку, що 46-мільйонною європейською державою здатні управляти клоуни-нездари чи навіть ошчасливлений долею й талантом

співак? А також хіба це не трагедія, коли талановита людина свідомо заради товстого капшука зраджує надії громади?

Емоційно сприймаємо сучасні події, а тверезі аналітики вкотре шукають (чи імітують!) відповіді на питання “Де причина парадоксальних результатів чергових виборів?” І місцевих, і загальнодержавних. За 27 років наслідки народного волевиявлення все сумніші й сумніші: до парламенту потрапляють депутати, чимало з яких мають суперечливі документи про освіту та суспільну діяльність (чимало хто були не раз ув’язнені за скоєні злочини), уряди формуються з малокваліфікованих фахівців-товстосумів; через недосконале законодавство й тотальний хаос на автошляхах фактично щодня чуємо про чергові жертви і т. д., і т. п.

Ці та багато інших суспільних явищ притаманні й інформаційній сфері — бажаному правдивому дзеркалу на великій дорозі життя.

Безумовно, автор цих нотаток — за демократичний шлях розвитку України. Та, очевидно, досить гратися в псевдодемократію, досить робити героїв з пройдисвітів-злодіїв. Час повернути в українське суспільство культ науки, освіти, культури й духовності.

Але сьогодні, на жаль, очільники держави часом діють неадекватно ситуації: наприклад, багато говориться про мовні проблеми в Україні. Існують десятки різних структур при міністерствах та установах, функціонування працівників яких добре оплачується (не десятки тисяч гривень, а сотні!) — позитивні результати відсутні, адже нинішній рівень русифікації в державі перевищує навіть радянські часи).

І виникає запитання: “Що заважає Президенту видати розпорядження про обов’язкове вживання чиновниками на державній службі державної мови, що передбачено чинним законодавством?”. Коштів на це зовсім не треба витратити, просто потрібно реалізувати нагальну вимогу до держслужбовців виконувати закон про державну службу. У міністерствах та в урядових структурах панує російська мова, телеекран і численні радіостанції — російськомовні. Намірів щось змінити, не вдаючись до рішучих дій, замало.